

اشاره

ورزش پدیده‌ای اجتماعی- فرهنگی است که رابطه‌ای پویا با مجموعه نهادهای اجتماعی دارد و باید به‌عنوان بخشی از نیازهای ساختاری انسان مورد توجه افراد جامعه باشد. یکی از علل مهم ترقی و توسعه کشورهای پیشرفته، اهتمام ارکان این جوامع به اصل مهم ورزش و تعمیم آن در سطوح مختلف است. چندین دهه است که نقش ورزش در جامعه مورد توجه پژوهشگران و محققان قرار گرفته است، زیرا ورزش، هم به‌عنوان جزئی ثابت از تعلیم و تربیت و هم به‌عنوان تفریح و سرگرمی، جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: ورزش، جامعه، تعلیم و تربیت، تفریح

رابطه المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای با کاهش بزهکاری دانش‌آموزان

محمدباقر فرقانی اوزرودی، کارشناس ارشد تربیت‌بدنی و آموزگار آموزش و پرورش بابل
مائده نیکخوا امیری، کارشناس ارشد تربیت‌بدنی و آموزگار آموزش و پرورش بابل

**مشارکت
در ورزش و
فعالیت‌های
بدنی می‌تواند
در داشتن شیوه
و سبک زندگی
مناسب به افراد
کمک شایانی
کند و در نهایت
به ایجاد و حفظ
جامعه‌ای سالم
منجر شود**

در همهٔ جوامع با توجه به پیچیدگی موجود در آن‌ها، به نوعی، به آسیب‌های اجتماعی و بزهکاری و ناهنجاری‌های رفتاری^۱ دانش‌آموزان نوجوان که سرمایه‌های اصلی یک کشور برای آینده به‌شمار می‌روند، توجه شده است.

یافته‌های متعدد نشان داده است که در جوامع مختلف، آمار بزهکاری در دانش‌آموزان نوجوان به‌ویژه در چند سال اخیر در حال افزایش است. هزاران نفر از اطفال و نوجوانان بزهکار به کانون‌های اصلاح و تربیت و بندهای زندان وارد شده‌اند که شمار آن‌ها نسبت به سال‌های گذشته رشد داشته است.

تردیدی نیست که آموزش و پرورش نیز در کنار دیگر نهادهای مرتبط با ورزش جایگاه ویژه و سهم قابل توجهی در مسیر تعالی و پیشرفت کشور دارد. سروکار داشتن با دانش‌آموزان جوان، فعال و پرنرژی که تشنهٔ فعالیت و حرکت‌اند، از ویژگی‌های مهم این آموزش و پرورش است. وجود سرمایه‌ها و منابع انسانی جوان و پرنرژی، اماکن و تجهیزات ورزشی مناسب و صرف هزینه‌های فراوان در آموزش و پرورش، ضرورت ارزیابی عملکرد معلمان تربیت‌بدنی را که ساکنان داران ورزش مدارس و برگزارکنندگان فوق برنامه‌های مدرسه از جمله المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای هستند، غیر قابل اجتناب کرده است.

نقش تربیت‌بدنی در برنامهٔ درسی مدارس، کمک به دانش‌آموزان برای کسب صلاحیت‌های لازم است تا بتوانند فعالیت بدنی منظم را در زندگی خود بگنجانند. حوزهٔ یادگیری تربیت بدنی و سلامت یکی از یازده حوزهٔ یادگیری برنامهٔ درسی ملی و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است که به‌دنبال برقراری سلامتی کامل جسمی و روانی دانش‌آموزان به‌عنوان امانت الهی و به‌کارگیری روش‌های درست انجام فعالیت‌های جسمانی، ارتقای توانایی‌های بدنی و حرکتی، تبیین روش‌های تفریحی سالم و ترویج بهداشت و اصول سالم زیستن و پیشگیری از بیماری، اختلال و معلولیت‌های اندامی و توانمندسازی افراد در تسلط بر رفتار خود و حفظ سلامت است. همچنین، کسب صلاحیت‌های اساسی این حوزه دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا ظرفیت‌های جسمی، روحی و روانی خود را بشناسند، به آن اعتماد کنند و در جهت پرورش آن کوشا باشند و در خلال ورزش و فعالیت‌های بدنی یاد بگیرند چگونه به‌طور گروهی کار کنند، اعتمادبه‌نفس خود را افزایش دهند، برای اوقات فراغت خود برنامه‌ریزی کنند، خطر کنند، در مسائل درگیر شوند و به کمک دیگران مسائل را حل کنند.

بخش عمده‌ای از فعالیت‌های فراغتی و فوق برنامهٔ دانش‌آموزی را مسابقات ورزشی درون و برون‌مدرسه‌ای تشکیل می‌دهند که از سال‌های دور اجرا می‌شده‌اند. یکی از فعالیت‌هایی که موجب رشد دانش‌آموزان می‌شود، فعالیت‌های فوق برنامه در قالب المپیاد درون‌مدرسه‌ای است. فعالیت‌های فوق برنامه، زمینه‌هایی برای دانش‌آموزان فراهم می‌سازد که به علائق خود توجه کنند و در جهت شکوفایی استعدادهایشان گام بردارند. یکی از محورهای اساسی برگزاری این المپیاد تدوین منشور اخلاقی بر پایهٔ آموزه‌های انسانی، اعتقادات و اخلاقیات و پیشگیری از بزهکاری دانش‌آموزان است. استفادهٔ عملی از مسابقات ورزشی برای تثبیت و نهادینه کردن اعتقادات و اخلاقیات دانش‌آموزان کشور باید مورد توجه ارکان آموزشی مدرسه و مسئولان قرار گیرد.

پیشگیری از جرم، هدف اصلی ورزش و فعالیت بدنی نیست، بلکه ممکن است یکی از نتایج فرعی بسیار مثبت آن به‌شمار آید. بررسی مطالعات مختلف نشان می‌دهد که ورزش و فعالیت‌بدنی قابلیت و توانایی آن را دارد که در کنار دیگر عوامل تأثیرگذار در کاهش رفتارهای ناپه‌نجان، کاهش مصرف مواد مخدر و دخانیات و کاهش جرم و جنایت، به‌عنوان یکی از عوامل بسیار مهم و ارزشمند در ایجاد جامعه‌ای سالم مورد توجه قرار گیرد.

پژوهش‌ها نشان داده است که مشارکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه مانند ورزش فواید بسیار دارد. دانش‌آموزانی که در فعالیت‌های فوق برنامه مشارکت می‌کنند، دارای سازگاری اجتماعی بیشتری هستند. بسیاری از تحقیقات، رابطهٔ مثبت مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه و اعتمادبه‌نفس را نشان می‌دهد. مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه، موجب افزایش بهداشت روانی در نوجوانان می‌شود. همچنین در تقویت ابعاد جسمی، عاطفی، اجتماعی، ملی، زیبایی‌شناختی و معنوی کودکان نقشی بسیار مهم ایفا می‌کند. پژوهش‌های اخیر نشان داده است که مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه با زمینه‌هایی چون کاهش احتمال ترک تحصیل در مدرسه، به‌خصوص در سال‌های دبیرستان، کاهش میزان مصرف مواد مخدر و جرائم، افزایش رقابت‌های بین‌فردی و خودانگارهٔ مثبت و معدل بالا و تعامل با مدرسه، مشارکت فعال در روند سیاسی و دیگر فعالیت‌های داوطلبانه، سلامت و بهداشت روان در بزرگسالی مرتبط است.

مسابقات ورزشی متمرکز چندرشته‌ای با عنوان «المپیاد ورزشی دانش‌آموزی درون‌مدرسه‌ای» از

سال ۱۳۹۳ بین دانش‌آموزان هر مدرسه برگزار شد. در اجرای آغازین هر طرح مسائل و مشکلات زیادی به چشم می‌خورد که در بعضی از موارد اهداف تعیین شده در طرح را به دنبال ندارد، گاهی حتی تعارضات و تناقضاتی هم در آن به چشم می‌خورد که باعث استحاله طرح می‌گردد. به همین دلیل، ما با طرح این موضوع به دنبال کشف رابطه برگزاری المپیاد ورزشی و کاهش بزهکاری - که از اهداف سند تحول بنیادین وزارت آموزش و پرورش است - می‌باشیم. در نهایت، محقق به دنبال این است که دریابد آیا میان برگزاری المپیاد ورزشی درون‌مدرسه‌ای با کاهش بزهکاری دانش‌آموزان رابطه وجود دارد یا خیر.

نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که میان برگزاری المپیاد ورزشی درون‌مدرسه‌ای و کاهش بزهکاری دانش‌آموزان ارتباط وجود دارد. نتایج تحقیق حاضر با نتایج محققانی همچون سجادی و همکاران، کلاسی و همکاران و نظری و همکاران همخوان بوده است. براساس نتایج به دست آمده از این تحقیق، رفتارهای ناهنجار در میان دانش‌آموزان شرکت‌کننده در فعالیتهای ورزشی مانند المپیاد درون‌مدرسه‌ای و اوقات فراغت، به نسبت دانش‌آموزان غیرفعال در این فعالیتهای کمتر است. سجادی و همکاران دریافته‌اند که بزهکاری و ورزش نمی‌کنند، تمایل بیشتری به ارتکاب جرم دارند. هر چه فرد مدت زمان بیشتری به ورزش پرداخته، کمتر مرتکب جرم شده است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که فرد اگر بیشتر به ورزش بپردازد، در درازمدت میل به ارتکاب جرم در او کمتر می‌شود. کلاسی و همکاران به این نتیجه رسیدند که ورزش و فعالیت‌بدنی هم به‌صورت مستقیم و هم غیرمستقیم می‌تواند در کاهش جرم و جنایات و مصرف مواد مخدر و کاهش استعمال دخانیات مؤثر باشد. بنابراین، مشارکت در ورزش و فعالیتهای بدنی می‌تواند در داشتن شیوه و سبک زندگی مناسب به افراد کمک شایانی کند و در نهایت به ایجاد و حفظ جامعه‌ای سالم منجر شود. بنابراین، با برنامه‌ریزی دقیق‌تر و استفاده از مشارکت خانواده‌ها می‌توان فعالیتهای فراغتی مانند المپیاد درون‌مدرسه‌ای را فرهنگ‌سازی کرد و با قرار دادن ورزش در سبک زندگی دانش‌آموزان و حمایت و تشویق آن‌ها در این‌گونه فعالیتهای به کاهش بزهکاری در سطح مدرسه و به تبع آن‌ها در سطح اجتماع کمک کرد. نتایج حاصل از این تحقیق با نتایج ابراهیمی همخوانی ندارد. ابراهیمی دریافت که ورزش جز در زمینه استعمال دخانیات، جنبه

پیشگیری از رفتارهای ضداجتماعی را ندارد و این امر می‌تواند نشانگر وجود عوامل تأثیرگذار در خانواده‌ها و جامعه در ابتلای فرد به رفتارهای ضداجتماعی باشد. با وجود چنین عوامل مؤثری، ورزش سهم بسیار کمی در بی‌علاقگی نوجوان به رفتارهای ضداجتماعی ایفا می‌کند.

درناتز^۲ و همکاران، محیط مدارس را یکی از مهم‌ترین پایگاه‌ها در زمینه ایجاد انگیزه یادگیری آموزه‌های اخلاقی و انسانی، آموزش مهارت‌های اجتماعی، گرایش به فعالیتهای ورزشی انتخاب نوع رشته ورزشی و میزان مشارکت ورزشی برای کودکان و نوجوانان می‌دانند، زیرا دانش‌آموزان در مدارس با شرکت در رشته‌های ورزشی مختلف و یادگیری آموزش‌های لازم در این رشته‌ها به دنبال خودنمایی و همچنین اجرای مناسب مهارت‌ها، کسب فضایل اخلاقی و مشارکت در فعالیتهای روابط اجتماعی هستند و این امر باعث می‌شود که انگیزه آن‌ها به شرکت در فعالیتهای ورزشی بیشتر شود. وجود رفتارهای بزهکارانه در میان دانش‌آموزان با توجه به فرهنگ، منطقه جغرافیایی و ... به‌صورت محسوس در سنین مختلف وجود دارد. رفتارهایی از قبیل ترک تحصیل، استفاده از مواد مخدر، رفتارهای پرخطرگرانه و روابط ناسالم اجتماعی موجب بروز رفتارهای ناهنجار اجتماعی در میان دانش‌آموزان و به تبع آن، الگوبرداری غلط این رفتارها توسط برخی همسالان و هم‌کلاسی‌ها در داخل و خارج مدارس و محیط آموزشی می‌شود.

برگزاری المپیاد درون‌مدرسه‌ای در کنار برنامه‌های جنبی در ساعات فوق برنامه و مناسبت‌های مختلف از قبیل هفته تربیت‌بدنی و دهه فجر سبب جذب دانش‌آموزان و به‌خصوص استفاده از این دانش‌آموزان به‌عنوان نیروی داوطلب و دادن مسئولیت به آنان به‌عنوان هماهنگ‌کننده برنامه‌ها، مسئول انتظامات، مسئول برگزاری افتتاحیه و اختتامیه و دیگر مسئولیتهای در قالب المپیاد ورزشی درون‌مدرسه‌ای سبب کاهش این‌گونه رفتارها در همه دانش‌آموزان، به‌ویژه دانش‌آموزان دارای مشکلات و ناهنجاری‌ها شده است.

با توجه به وجود رابطه میان برگزاری المپیاد ورزشی درون‌مدرسه‌ای و کاهش بزهکاری دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌شود برای کاهش بزهکاری با برنامه‌ریزی صحیح از مسئولان ذی‌ربط مانند پلیس اجتماعی، جمعیت هلال احمر، ستاد مبارزه با دوپینگ در جهت اطلاع‌رسانی به معلمان تربیت‌بدنی، خانواده‌ها و دانش‌آموزان در قالب همایش و سخنرانی دعوت به عمل آید.

پی‌نوشت

۱. منظور از ناهنجاری‌های رفتاری دانش‌آموزان، مجموعه قواعد رفتاری در محیط مدرسه و بیرون از مدرسه است که ملزم به رعایت آن‌ها هستند و رعایت نکردن آن‌ها با عکس‌العمل نمایندگان نظرات اجتماعی مواجه می‌شود.
2. Drenowatz

منابع

۱. ابراهیمی س.ج. (۱۳۹۰). «مقایسه نحوه گذران اوقات فراغت و بزهکاری در نوجوانان ورزشکار و غیرورزشکار». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
۲. کلاسی، م. حسینی، س.ع؛ ابراهیمی، پور، ط. و یمینی فیروز، م. (۱۳۹۳). «تبیین نقش ورزش و فعالیت‌بدنی در ایجاد جامعه سالم با تأکید بر کاهش بزهکاری و مصرف مواد دخانی». نخستین همایش علمی و تخصصی انجمن تربیت‌بدنی و علوم ورزشی ایران، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۲۴-۲۵ مهر، ص ۱۳۴.
۳. مرصعی، م و نقد علی، آ. (۱۳۹۴). «توصیف شیوه بهره‌برداری اخلاقی از فرصت جذاب المپیاد درون‌مدرسه‌ای». چهارمین همایش ملی دانشجویی علوم ورزشی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۶-۱۷ اردیبهشت، ص ۱۳۴.
۴. نظری علمدار لون، نیرومند، س و غفوری، ف. (۱۳۹۳). «نقش فعالیتهای ورزشی اوقات فراغت در رفتارهای ناهنجار دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه شهر تهران». نخستین همایش علمی و تخصصی انجمن تربیت‌بدنی و علوم ورزشی ایران، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۲۴-۲۵ مهر، ص ۱۴۳.

5. Drenowatz C, Eisenmann JC, Pfeiffer KA, Welk G, Heelan K, Gentile D, Walsh D. (2010). «Influence of socio- economic status on habitual physical activity and sedentary behavior in 11 years old children». Journal of BMC public health. 10, 1-11.

6. Habibnia Rami S, Dousti M. (2015). «Identify challenges within the school Olympiad project: A Case Study of Mazandaran province». International Journal of Sport Studies. 5(9), 1054-1058.

7. Sajjadi SA, Razavi SMH, Mohamadi A. (2015). «The compare of teacher viewpoints about the factors effecting on quality of physical education course». 8th International Congress on Physical Education & Sport Sciences. Tehran. (Persian).

8. Sajjadi SA, Razavi SMH, Chavoshi M, Forghani MR. (2014). «Role of physical education on the procedure of preventing crimes of physical education and sport science». Tehran, shahid Beheshti University. (Persian).